

A szöveg fogalma és jellemzői

A szöveg szó eredete

„szó”

- finnugor eredetű ősi szavunk

„szöveg”

- Nyelvújítási képzett szavunk
 - A „texere” latin mintára hozták létre

Határoljuk el azokat a szövegszerű alkotásokat, amelyek eltérnek a szöveg minősítéseitől!

A tartalomjegyzék
nem szöveg

TARTALOM

Előljáró beszéd

KEZDŐDIK A DEKAMERON NEVEZETŰ KÖNYV, MÁS NEVÉN GALEOTTO HERCEG, MELYBEN SZÁZ ELBESZÉLÉS FOGLALTATIK, MELYEKET TÍZ NAPON ÁLTAL ELMONDOTT HÉT HÖLGY ÉS HÁROM IFJÚ ÚR

Első nap

KEZDŐDIK A DEKAMERON ELSŐ NAPJA, MELYEN A SZERZŐ ELMONDJA: MIKÉPPEN ESETT, HOGY AZ ALÁBB SZÍNRE LÉPŐ SZEMÉLYEK EGYBEGYŰLTEK, HOGY MESÉLJENEK EGYMÁSNAK, ANNAK UTÁNA PEDIG PAMPINEA URALKODÁSA ALATT KI-KI OLYAN TÖRTÉNETET MOND EL, AMELYNEK TÁRGYÁT TETSZÉSE SZERINT VÁLASZTOTTA

ELSŐ NOVELLA

Ser Cepparello hamis gyónással becsap egy szent barátot és meghal; halála után pedig szentnek tisztelik, holt életében igen gonosz ember volt, és Szent Ciappelletónak nevezik

MÁSODIK NOVELLA

A zsidó Ábrahám, Giannotto di Civigni ösztönzésére, elmegy a római udvarba: mikor pedig ottan látja a papok gonoszságát, visszatér Párizsba és megkeresztelkedik

HARMADIK NOVELLA

A zsidó Melkizedek a három gyűrűről mondott elbeszélésével megmenekedik ama nagy veszedelemből, melyet Szaladin tervez ellene

NEGYEDIK NOVELLA

Egy barát, ki fölöttébb súlyos büntetést érdemlő bűnbe esett, ügyesen megmenekül a büntetéstől, szemére vetvén az apátúrnak ugyanazon bünt

ÖTÖDIK NOVELLA

Monferrato örgrófjának felesége tyúklakomával és néhány találó szóval lelohasztja Franciaország királyának eszeveszett szerelmét

Antiszöveg
a mondóka

Effektusszöveg születik
halandzsanyelven

Lúam enar, kamia szikha,
Moszteam len, laima odra,
Kan rivenen, tramúm enar,
Moszterean, tannen te khaj!

Éni-Péni

Éni, péni, jupi, téni
Efer, gefer, gumi néni,
Iszlipó, iszlipó
Te vagy a fogó.

Határoljuk el azokat a szövegszerű alkotásokat, amelyek eltérnek a szöveg minősítéseitől!

Csont-
váz
élet
játsszók helye
minden ház
társtalan
játsszóház
hajléktalanok
hajléka
világ
játsszó társ
játsszó váz
játsszó máz
eleven fény
amikor elhitetik
veled
kisüti a szemed
ragyog-
tat
globális felhevülés
bágyaszt
(r)íngat
az vagy
akinek mond
nem az
akinek mondja magát
könnyű szeretni
végül nehéz
globális elhidegülés
nem csak hideg van
belebékülsz a fagyba
kékülő ereid
a szád
a kezed
nem beszél
nem ér-
int
(egy)máson
győz az erő
amely az elgyengülőre lö

(Lennert M. Tímea)

A szabadvers
szöveggként
értelmezhető, de
**agrammatikus
szöveg**

Álszöveg
születik a logikai
kapcsolódás
hiányában

A **töredékes szöveg**
befejezetlen

(Mióta egyéb nagy írók...)

Mióta egyéb nagy írók
bús másolását vállalom

(József Attila)

...nem fáj
jáf
kár
rák
rokka
rokkant
rokkantak illetménye
a te anyád nem
hadiözveggy
özv József Áronné
özv József Attila
sose lesz tele a füzet
dobd a sutba égesd el...
(József Attila: Szabad
ötletek jegyzéke)

Mi a szöveg?

- A szöveg mondatokból áll, de akár egyetlen hangot is annak tekinthetünk.
 - „Ó!” – felkiáltás.
- Egymondatos szövegek pl.
- Közmondás: **Bagoly mondja verébnek, hogy nagy a feje.**
- Reklámszövegek: *„Igyál még egy pohárral, és fogd rá a nyuszira!” - Nesquik*
- Plakátok / piktogramok:
- utcai feliratok:

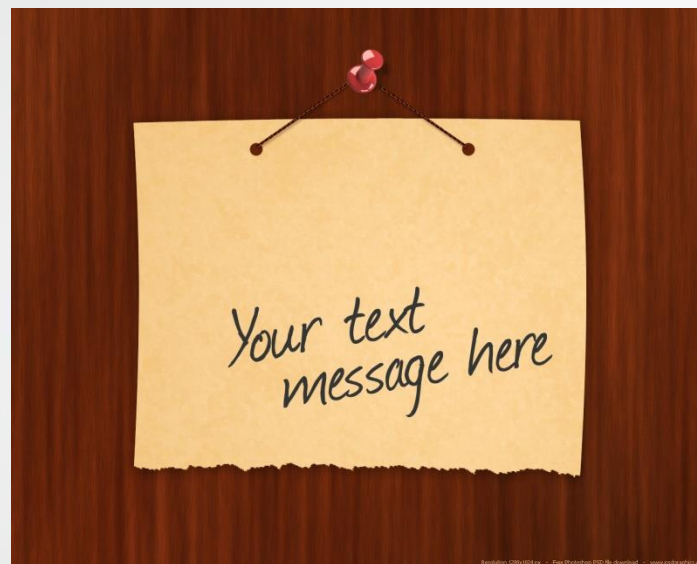
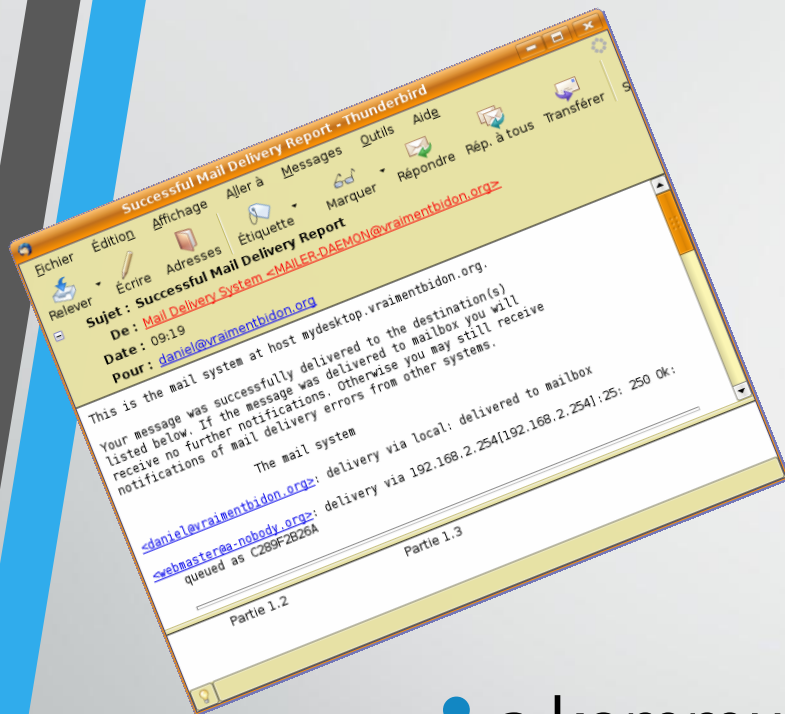
Miért válnak szöveggé az előbbi példák?

- Mert értelmezhető a **szövegkörnyezetük**, a **KONTEXTUSUK**.
- A szöveg jelentése helyzetbe hozható, így az elsődleges nyelvi jelentést kiegészíti a valóságismeret és a beszédhelyzet.
- A példáink közös tulajdonsága, hogy mind **KÖZÖL** velünk valamit a világról: ismertet, felhívást, érzelmet vagy tájékoztat.
- A szöveg tehát általában:
 1. EGY MONDATBÓL ÁLL – ha az az egyetlen egy mondat is üzenetnek számít
 2. TÖBB MONDATBÓL ÁLL – ez a megszokott.

Többmondatos szöveg:

- „A reneszánsz fokozatosan alakult ki különböző helyeken és időben, így elindulása, ezáltal formálisan a középkor vége nem köthető meghatározott helyhez vagy időhöz. A reneszánsz kezdetét egyetemesen Észak-Itáliához kötik, külön kiemelve Firenze városát. Itt alkotott a korai reneszánsz művész, Dante, az első író, aki személyében megtestesítette a reneszánsz szellemiségét.” *(Pethőné Nagy Csilla: Irodalom 9. II. - részlet)*

A szöveg legfontosabb jellemzője, hogy:

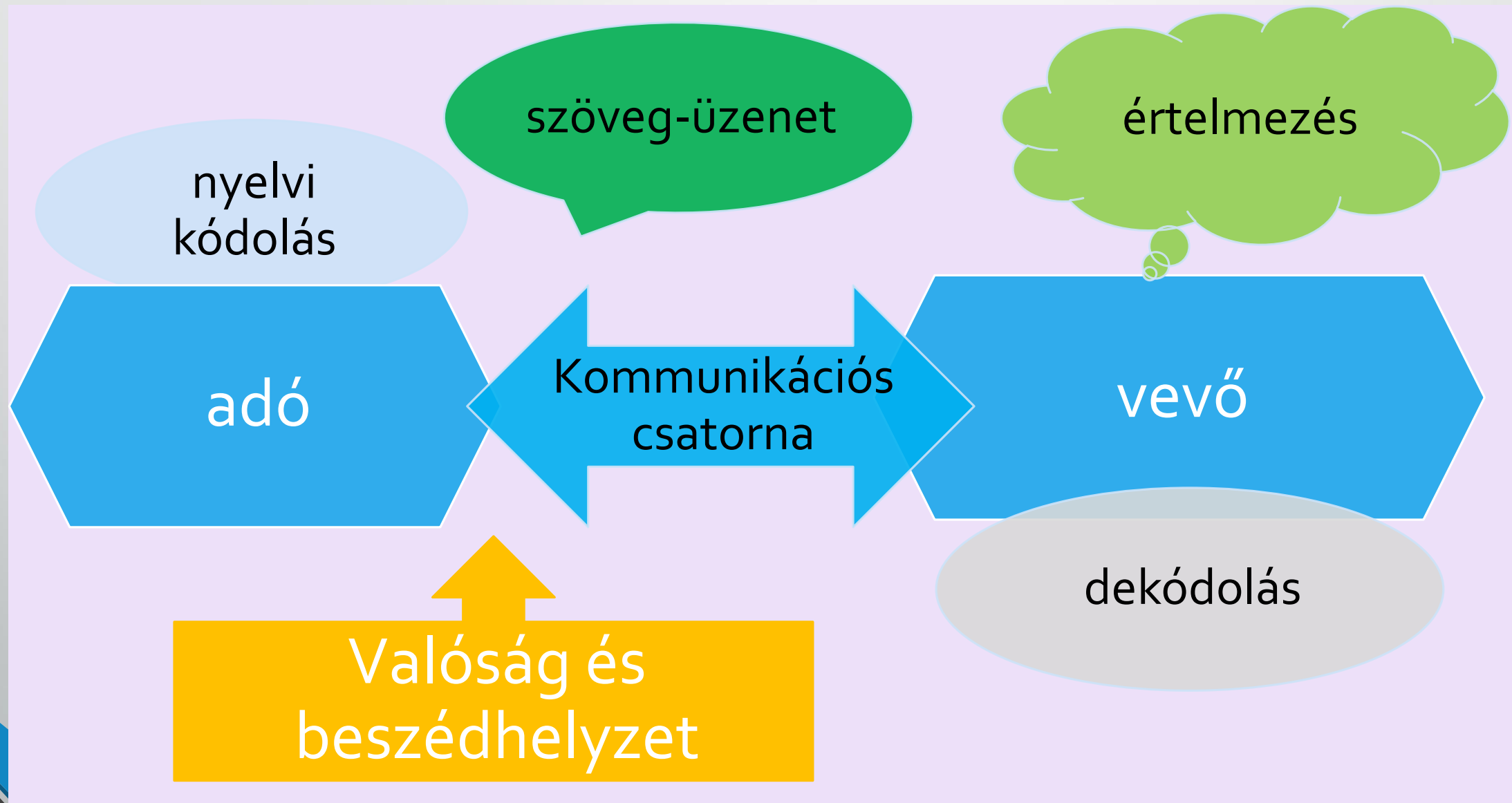

- a kommunikáció eszköze. (Balázs János)

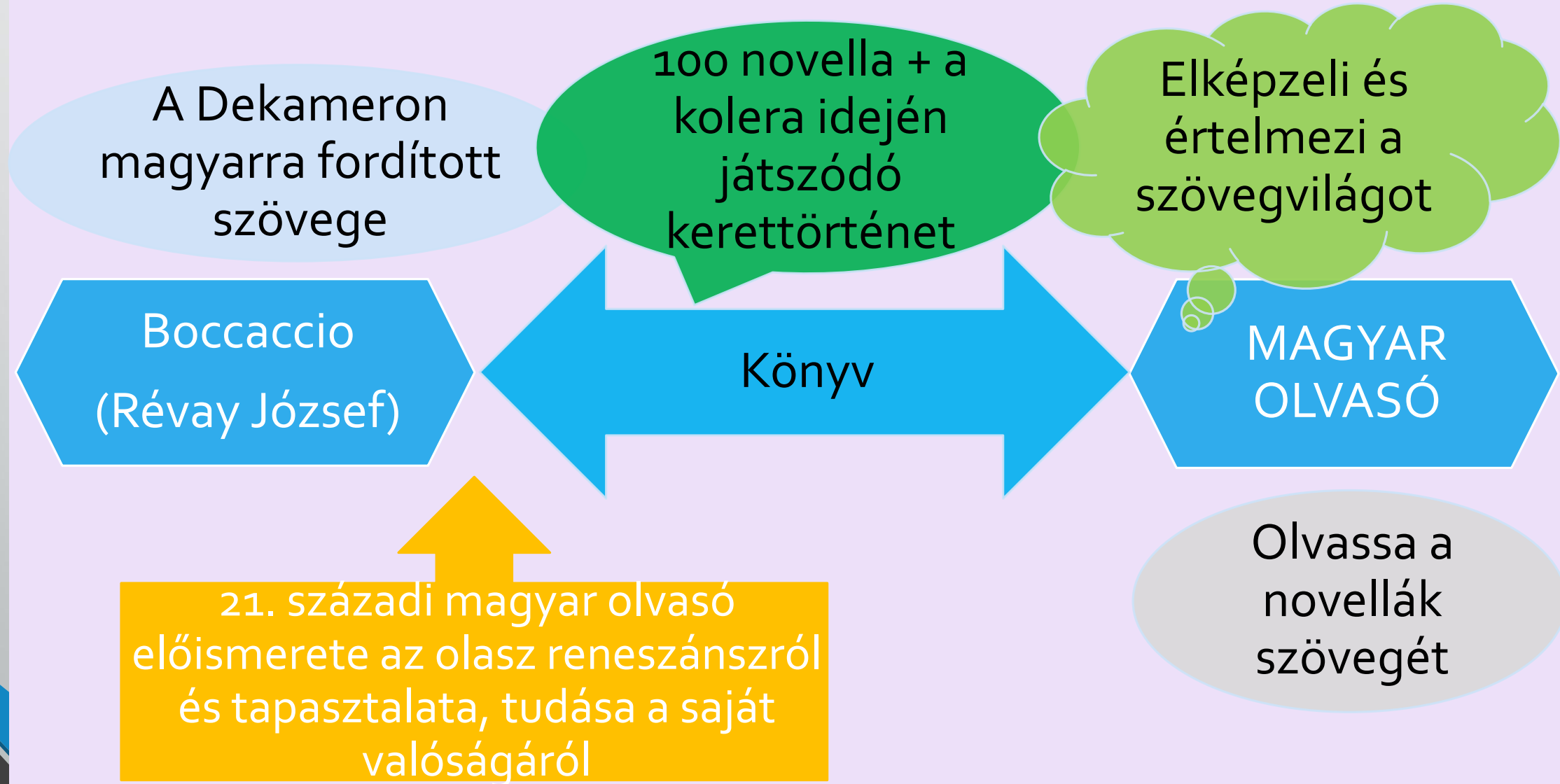
Két létformája van:

- ÍRÁSBELI KÖZLÉS
- SZÓBELI KÖZLÉS

A szöveg KOMMUNIKÁCIÓS FOLYAMATBAN születik

Az irodalmi szöveg is a KOMMUNIKÁCIÓS FOLYAMAT része

A sikeres szövegértés (kommunikáció) feltétele:

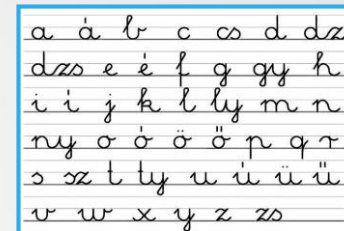
1. A közös nyelvűség
 2. A közös előismeretek
 3. A közös előzmények
 4. A pillanatnyi beszédhelyzet akadály mentessége
- Az olyan közös előismereteket, amelyekkel csak a kommunikációs folyamatban részt vevő beszélgető partnerek rendelkeznek, **BENNFOGLALÁS**nak nevezzük.

A szöveg nyelvi (kommunikációs) funkciói

1. REFERENCIÁLIS – tájékoztató szöveg: közlés, ismeretterjesztő v. tudományos
2. FATIKUS szövegfunkció – a beszélgetés fenntartására irányul
3. METANYELVI – a nyelv önmagáról szól
4. KONATÍV – felhívó/felszólító jellegű, „hivatali nyelv”
5. EMOTÍV – az érzelmek kifejezésére irányul
6. POÉTIKAI – művészi jelleg hordozója

A szöveg alapvető sajátosságai (J. M. Lotman):

Cím: [Fénykép](#), készítette: Ismeretlen a készítő, licenc: [CCBY-SA](#)

1. KIFEJEZETTSÉG – „meghatározott jelekben van rögzített”
2. ELHATÁROLTSÁG – időben kibontakozó, a kezdetben és a végben nyilvánul meg
3. STRUKTURÁLTSÁG – a belső szervezettség jellemzi

A **Dekameron** példájánál maradva:

1. Boccaccio olasz nyelven írta a novelláit, amit mi magyarul Révay József fordításában olvashatunk
2. A többszáz oldalas könyvet több órába telik, mire végig olvassuk.
3. A könyvnek szigorú szerkezete van, amely szerint egy kerettörténetbe helyez el 10x10 (azaz 100) önálló történetet, viszont ezek a különálló novellák témáik szerint szerveződnek

- A szöveg fontos sajátossága még a szövegelemek összekapcsoltsága, azaz a **szövegösszetartó erő** vagy **szövegkohézió**.
- Ilyen elem a téma, a cím – a mondatok pedig a nyelvtani és a jelentésbeli kapcsolóelemek

A szövegkohézió fajtái:

GLOBÁLIS KOHÉZIÓ

- A szöveg egészére hat

LINEÁRIS KOHÉZIÓ

- A mondatok (szövegegységek) láncszerű összekapcsolódása

A szövegkohézió összetevői:

- A szövegalkotást és a befogadást meghatározó **nem nyelvi tényezők** a kommunikációs folyamatból
- A szöveg **jelentésbeli kapcsolatai**
- A szöveg **nyelvtani kapcsolatai**

Összefoglalás

A szöveg:

- az egy hangtól a többmondatos formában is megvalósulhat, de feltétele a kontextus megléte,
- a kommunikáció eszköze,
- létformája írásbeli és szóbeli lehet,
- az irodalmi szöveg is a kommunikáció része.

Jellemzői és elemei:

- a kontextus, a kifejezettség, az elhatároltság, a strukturáltság, a szövegkohézió

